

STORTINGET

Innst. 35 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra kommunal- og forvaltningskomiteen

Dokument 8:139 S (2022–2023), Dokument 8:177 S (2022–2023)
og Dokument 8:183 S (2022–2023)

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om tre representantforslag om vann og avløp

Til Stortinget

1. Bakgrunn

1.1 Dokument 8:139 S (2022–2023)

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen starte arbeidet med å etablere en benchmarking-modell for kommunalt vann og avløp.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

1.2 Dokument 8:177 S (2022–2023)

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- Stortinget ber regjeringen lage en nasjonal handlingsplan for å møte utfordringene i vann- og avløpssektoren. Målet er å få koordinert innsatsen til det beste for miljø og mennesker. Både ivaretagelse av vannkretsløpet og å unngå feilinvesteringer eller overinvesteringer er nødvendig.
- Stortinget ber regjeringen sikre at nytt avløpsdirektiv blir tilpasset særnorske forhold.
- Stortinget ber regjeringen sette av tilstrekkelige ressurser til å følge opp forslagene i NOU 2015:16, herunder utrede spørsmålet om ansvar for skader, og fremme nødvendige forslag for å modernisere lov-

og forskriftsreguleringen av vann- og avløpsgebyrene.

- Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige forslag for å sikre vannkompetanse i årene som kommer.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

1.3 Dokument 8:183 S (2022–2023)

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- Stortinget ber regjeringen utarbeide en nasjonal handlingsplan for vann og avløp.
- Stortinget ber regjeringen sikre at implementeringen av det reviderte avløpsdirektivet tilpasses norske forhold for å skåne norske innbyggere for unødvige utgifter.
- Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man kan unngå at innbyggerne i arealrike kommuner med lave befolkningstall får uforholdsmessig høye utgifter som følge av utbedringer i VA-sektoren.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

2. Komiteens behandling

Komiteen ba i brev av 27. februar 2023 til Kommunal- og distriktsdepartementet ved daværende statsråd Sigbjørn Gjelsvik om en vurdering av forslaget i Dokument 8:139 S (2022–2023). I vedlagte brev av 6. mars 2023 fra Helse- og omsorgsdepartementet følger en uttalelse fra statsråd Ingvild Kjerkol. Komiteen ba i brev av 28. mars 2023 til Helse- og omsorgsdeparte-

mentet ved statsråd Ingvild Kjerkol om en vurdering av forslaget i Dokument 8:177 (2022–2023). Statsrådets uttalelse følger av vedlagte brev av 19. april 2023. Komiteen ba i brev av 31. mars 2023 til Helse- og omsorgsdepartementet ved statsråd Ingvild Kjerkol om en vurdering av forslaget i Dokument 8:183 (2022–2023). Statsrådets uttalelse følger av vedlagte brev av 19. april 2023.

Komiteen har invitert til og mottatt skriftlige høringsinnspill. Innspill som har kommet innen fristen, er publisert på stortinget.no.

3. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Rune Støstad, Siri Gåsemyr Staalesen, Terje Sørvik og lederen Lene Vågslid, fra Høyre, Mudassar Kapur, Anne Kristine Linnestad og Mari Holm Lønseth, fra Senterpartiet, Heidi Greni og Kathrine Kleveland, fra Fremskrittspartiet, Helge André Njåstad og Erlend Wiborg, fra Sosialistisk Venstreparti, Birgit Oline Kjerstad, og fra Rødt, Tobias Drevland Lund, viser til representantforslagene i Dokument 8:183 S (2022–2023), Dokument 8:177 S (2022–2023) og Dokument 8:139 S (2022–2023), hvorav samtlige omhandler vann og avløp og vil bli behandlet under ett. Det har vært avholdt skriftlig høring.

Komiteen påpeker at fungerende vann- og avløpsnett er samfunnskritisk infrastruktur.

Komiteen viser til at det er store utfordringer knyttet til utbedring og oppgradering av kommunal infrastruktur i de aller fleste kommunene i hele landet. Komiteen påpeker at rent drikkevann og et avløpsystem som fungerer, er helt avgjørende for innbyggernes helse.

Komiteen merker seg at forslagstillerne i Dokument 8:139 (2022–2023) viser til rapporten «Mulighetsstudie for VA-sektoren med samfunnsøkonomiske analyser» (Oslo Economics m.fl. 2022), der det foreligger prognoser for antagelsen om gebyrveksten i ulike kommuner.

Komiteen viser ellers til merknadene knyttet til hvert enkelt representantforslag.

Komiteen mener at rent drikkevann og et avløpsystem som fungerer, er avgjørende for et velfungerende samfunn. Komiteen viser til at Riksrevisjonens undersøkelse, publisert 21. februar 2023, viser at 30 pst. av det rensede drikkevannet i Norge lekker ut av rørene. Dette tilsvarer et samlet årlig vannforbruk for 4,4 millioner innbyggere. Ofte ligger vannrørene parallelt med avløpsrørene i samme grøft, noe som gir grunn til bekymring for lekkasjer som kan føre til forurensning og i verste fall gå ut over liv og helse. Komiteen viser til at det

er stort etterslep på dagens vann- og avløpsnett. Fra 2015 til 2021 ble kun 0,7 pst. av vannledningsnettet for kommunale vannverk fornyet per år.

Komiteen bemerker at det er et stadig økende vedlikeholds-, oppgraderings- og investeringsbehov innenfor vann- og avløpssektoren. Disse behovene vil kunne bety økte vann- og avløpsgebyrer for innbyggerne i den enkelte kommune.

Komiteen viser til at EU reviderer sitt avløpsdirektiv i disse dager. Det vil kunne få store økonomiske konsekvenser for norske kommuner og innbyggere dersom Norge ikke gis mulighet til å ta hensyn til særnorske forhold når avløpsdirektivet skal implementeres i Norge.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen Solberg satte i gang en mulighetsstudie for å synliggjøre effektiviseringspotensialet i vann- og avløpssektoren og de samfunnsøkonomiske effektene. Denne ble lagt fram i januar 2022.

3.1 Dokument 8:139 S (2022–2023)

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til forslag om å etablere en benchmarking-modell for kommunalt vann og avløp og helseministerens svarbrev til forslaget, der hun skriver at dette er til vurdering.

Flertallet viser videre til Norsk Vanns høringsinnspill, som peker på at de gjennom en årrekke har utviklet og driftet benchmarking-systemet bedreVANN for å måle og vurdere både tilstand og kostnader for kommunale vann- og avløpstjenester. Norsk Vann påpeker at staten må forbedre egne statistikker, slik at de enkelt kan brukes i bransjens egen benchmarking. Flertallet mener dette viser viktigheten av god dialog mellom kommunene og deres organisasjoner, som Norsk Vann, og regjeringen i det videre arbeidet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at vann- og avløpssektoren har et stort effektiviseringspotensial. Ifølge en analyse av effektiviteten i den norske vann- og avløpssektoren, utført av Senter for økonomisk forskning for Norsk Vann, har sektoren et nasjonalt effektiviseringspotensial på 26 pst. innen vann og 22 pst. innen avløp. Disse medlemmer viser til at det i Danmark har blitt innført en benchmarking-modell innenfor vann- og avløpssektoren. Disse medlemmer viser til at en liknende ordning allerede er innført i kraftmarkedet i Norge gjennom nettselskapenes reguleringsmodell. Denne modellen er et eksempel på hvordan en sektor kan reguleres for å sikre mer effektiv drift og at forbrukerne ikke skal betale unødvendig mye for tjenesten. Disse medlemmer viser til at kommunene i dag har

et naturlig monopol på levering av vann- og avløpstjenester. Gebyrbestemmelsen i lov om kommunale vass- og avløpsanlegg § 3 fastsetter at eiendommer som er tilknyttet kommunal vann- og avløpsledning, skal betale vann- og avløpsgebyrer til kommunen. Hvor effektivt tjenestene produseres i et økonomisk perspektiv, blir ikke målt. Det er kommunene alene som vurderer om deres anlegg driftes tilstrekkelig økonomisk effektivt. Dette fører til at det ikke skapes effektivitet i tjenestene, og befolkningen får økte gebyrer. Disse medlemmer viser til Rådgivende Ingeniørers Forening sitt høringssvar:

«Hvis vi lykkes med å effektivisere bare én prosent, vil innbyggerne spare nesten 6 milliarder kroner.»

Dette viser at det kan spares enorme summer hvis sektoren blir mer effektiv.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen starte arbeidet med å etablere en nasjonal benchmarking-modell for kommunalt vann og avløp, basert på en objektiv nasjonal oversikt.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til høringsinnspill fra KS, som vurderer det slik at løsninger der kommuner kan sammenligne seg med hverandre (benchmarking) vil være et nyttig verktøy. Videre påpeker KS at benchmarking-løsninger må utvikles innenfor rammen av den etablerte kommune-stat-rapporteringen (KOSTRA), slik at det tas hensyn til eventuell ufrivillig lokal kostnadsvariasjon. KS mener at utviklingen av et slikt verktøy bør skje i et samarbeid mellom staten, kommunesektoren og abonnentenes interesseorganisasjoner. Disse medlemmer mener det er viktig med kunnskapsdeling mellom kommuner for å oppnå bærekraftige, effektive og nødvendige oppdateringer og vedlikehold av vann- og avløpssystemet i alle kommuner. En kunnskapsdelingsportal er særlig viktig for små kommuner med mindre ressurser og små fagmiljø. Disse medlemmer viser til en uoversiktlig situasjon, hvor kommuner har et enormt høyt nivå på lekkasje av drikkevannet på opptil 40 pst. I alvorlige flomsituasjoner innebærer det blant annet fare for forurensning av drikkevannet og ved brann en risiko for å mangle vann til slukkingsarbeidet. I et bærekrafts- og vannressursperspektiv er det derfor svært viktig at kommunene får tilgang på nødvendig kunnskap om hvordan de effektivt kan gjennomføre nødvendig oppgradering av vann- og avløpssektoren.

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at alle norske kommuner skal være tilknyttet en kunnskapsdelingsportal for kommunalt vann og avløp innen 2026.»

Disse medlemmer viser til at det i KS' høringsuttalelse foreslås relativt enkle grep som kan bidra til å demme opp noe for gebyrtrykket mot innbyggerne: harmonisering av de maksimale avskrivningstidene mellom selvkostregelverket og kommuneloven samt å åpne for muligheten for felles gebyrsatser på tvers av kommunegrenser der det er inngått forpliktende interkommunalt samarbeid og kommunene ønsker dette. Disse medlemmer mener at disse grepene kan innføres raskt og være en del av den kortsiktige løsningen på utfordringene i VA-sektoren, selv om de mer langsiktige løsningene ligger i økt bruk av handlingsrommet i forholdet til EU, økt samhandling om ressursbruk og større statlig engasjement.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det åpnes for felles gebyrsatser på selvkostområdet på tvers av kommunegrenser der det er inngått forpliktende interkommunale samarbeid i vann- og avløpssektoren.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for harmonisering av de maksimale avskrivningstidene i kommunelovens regnskapsregler opp mot selvkostregelverkets, i vann- og avløpssektoren.»

3.2 Dokument 8:177 S (2022–2023)

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til forslagene om å lage en nasjonal handlingsplan i Representantforslag 177 S (2022–2023) og Representantforslag 183 S (2022–2023). Disse medlemmer mener det er gjort for lite på området vann og avløp over lang tid. Disse medlemmer mener det er behov for et krafttak for å sikre sosial, miljømessig og økonomisk bærekraft i årene som kommer. Disse medlemmer viser til helse- og omsorgsministerens svarbrev om at det jobbes med nye mål for vann og helse og med en tverrsektoriell gjennomføringsplan.

Disse medlemmer viser til at regjeringen har begynt med dette og satt i gang en rekke tiltak. Plan- og bygningsloven er endret for å ta større hensyn til overvann. Regjeringen har varslet at de også vil vurdere overvannsgebyr og har lagt fram en egen stortingsmelding om klimatilpasning. Flere tiltak er satt i gang for å bedre tilstanden i Oslofjorden, som f.eks. 12,4 mill. kroner til

tiltak for å redusere utslipp fra avløp i Oslofjorden. Det ses på incentiver og virkemidler for økt interkommunalt samarbeid innenfor vann og avløp. De nasjonale målene for vann og helse er til revisjon og vil bli fulgt opp med en tverrsektoriell gjennomføringsplan. Regjeringen har også lagt fram en langtidsplan for forskning og høyere utdanning som adresserer kompetanseutfordringen på vann- og avløpsområdet.

Disse medlemmer viser videre til forslagene om avløpsdirektivet i Representantforslag 177 S (2022–2023) og Representantforslag 183 S (2022–2023).

Disse medlemmer forventer at avløpsdirektivet tilpasses norske forhold så langt det er hensiktsmessig, og at regjeringen jobber aktivt inn mot EU i tiden framover for å sikre et best mulig direktiv for Norge.

Disse medlemmer anerkjenner at dagens avløpsdirektiv er for gammelt, men også at revidert forslag til direktiv er ambisiøst med skjerpede krav til rensing som vil føre til økte kostnader, og at direktivet ikke er godt nok tilpasset norsk bebyggelse og topografi.

Disse medlemmer mener strengere renskrav og bedre rensing er bra for helse og miljø. Samtidig har Norge et stort etterslep i avløpssektoren, gammelt og dårlig ledningsnett mange steder og flere steder behov for kostbare oppgraderinger for å overholde dagens krav.

Disse medlemmer viser også til forslaget om å følge opp NOU 2015:16 Overvann i byer og tettsteder – Som problem og ressurs. Disse medlemmer mener det er uheldig at regjeringen Solberg ikke prioriterte dette arbeidet høyere. Disse medlemmer viser til at deler av forslagene fra NOU-en allerede er vedtatt, jf. endringer i plan- og bygningsloven om håndtering av overvann i byggesaker, som Stortinget har vedtatt, og som trer i kraft 1. januar 2024. Disse medlemmer viser videre til statsrådets svarbrev, som peker på at flere lovforslag om god overvannshåndtering i kommunene nå ligger til behandling i Klima- og miljødepartementet.

Disse medlemmer viser også til at regjeringen i Meld. St. 26 (2022–2023) Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn også varsler oppstart av en rekke arbeider, som at regjeringen vil:

- vurdere å åpne for at kommunene kan kreve et eget overvannsgebyr for å finansiere overvannstiltak.
- vurdere fordeler og ulemper ved å innføre et eget overvannsgebyr og utrede ulike gebyrmodeller
- sende forslag til nytt kapittel i forurensningsforskriften, med krav til etablering, tømning og vedlikehold av sandfang, på høring
- utrede behov for endringer i forurensningslovens regler om ansvar for skade forårsaket av avløpsanlegg
- bidra til å styrke ivaretagelsen av klimahensyn i risiko- og sårbarhetsanalyser på lokalt og regionalt

nivå og se på hvordan man kan sikre nødvendig oppdatering av arealplaner der det foreligger ny kunnskap om fareområder og konsekvenser av fremtidige klimaendringer

- bedre kunnskapsgrunnlaget for å gjennomføre samfunnsøkonomisk lønnsomme klimatilpassingstiltak og for naturbaserte løsninger for klimatilpassing
- fortsette å bidra med relevant og oppdatert veiledning om klimatilpassing i planlegging og legge vekt på at veiledningen skal være lett tilgjengelig og tilpasset kommunenes behov og kompetanse
- øke oppmerksomheten i arealforvaltningen på natur- og landbruksområder som binder jordsmonnet, lagrer karbon, beskytter mot erosjon og er viktige for overvannshåndtering og flomdemping.

Disse medlemmer mener regjeringen har påbegynt en rekke viktige oppgaver for å sikre en bedre overvannshåndtering i byer og tettsteder, og som adresserer utfordringene NOU 2015:16 peker på.

Disse medlemmer viser til forslaget om å sikre vannkompetanse i årene som kommer. Disse medlemmer deler denne bekymringen og mener det må gjøres mer enn hva som er gjort fram til nå. Disse medlemmer mener etableringen av Nasjonalt senter for vanninfrastruktur var et viktig grep som kom på plass i samarbeid med flere.

Disse medlemmer viser videre til Meld. St. 5 (2022–2023) Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023–2032, som regjeringen la fram i oktober 2022. Kompetanseutfordringene innen vann- og avløpsområdet er omtalt i kapittel 3.5 og peker på at det må utdannes og ansettes nok fagarbeidere og ingeniører/sivilingeniører innenfor vann, avløp og miljø. Meldingen peker også på at det er nødvendig med kandidater med tverrfaglig samfunnsikkerhetskompetanse, utvikle modeller og analyseverktøy samt styrke kompetansen og forståelsen knyttet til vannets syklus, forsyningssikkerhet for energi og forebygging av tørkeskader og flom- og skredskader. Disse medlemmer forventer at universiteter og høyskoler, helseforetak og forskningsinstitutter som mottar statlige grunn- eller basisbevilgninger, følger opp den prioriteringen samt bidrar til å dekke kunnskaps- og kompetansebehovene ut fra sine forutsetninger og sitt ansvar.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at det er et stort vedlikeholdsetterslep og investeringsbehov i vann- og avløpssektoren. Disse medlemmer mener derfor at det må lages en nasjonal oversikt over vedlikeholds- og investeringsbehovet for å innhente nok kunnskap om hvilke tiltak som skal til for å bedre situasjonen. Disse medlemmer peker på at det er viktig å ha denne bakgrunnen for å lage en nasjo-

nal handlingsplan for hvordan etterslepet skal hentes inn og investeringene skal gjennomføres.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en objektiv nasjonal oversikt over vedlikeholds- og investeringsbehov i vann- og avløpssektoren.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til høringsvar fra Norsk Vann når det gjelder vedlikeholds- og investeringsbehov innen vann- og avløpssektoren:

«Det er beregnet et investeringsbehov på om lag 330 milliarder kroner i de kommunalt eide vann- og avløpsanleggene i perioden fram til 2040.»

Disse medlemmer mener at Norsk Vann sine beregninger er et godt nok grunnlag for å jobbe med nye mål for vann og helse gjennom den tverrsektorielle planen som regjeringen har startet arbeidet med. Dessuten har Norsk Vann også varslet at de vil ta en ny gjennomgang av kunnskapsgrunnlaget for å kunne lage en oppdatert oversikt.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener det er viktig å fornye nødvendig infrastruktur i vann- og avløpssektoren for å kunne ivareta miljøet og tilpasse samfunnet til de klimaendringer som skjer. Infrastrukturen må sikre trygt drikkevann til innbyggerne i bygd og by, redusere forurensing fra avløp og sørge for en vannkvalitet som ikke forringer økosystemene i elver og fjorder.

Disse medlemmer viser til at velfungerende vann- og avløpsanlegg er avgjørende for helse, miljø og trivsel. Investeringsbehovet for å ta vare på og bygge ut denne samfunnskritiske infrastrukturen er enormt. Det er derfor nødvendig med tiltak og investeringer for å være i stand til å sikre vann og avløp for kommende generasjoner.

Disse medlemmer påpeker at klimaendringene fører til mer ekstremvær og mer nedbør, noe som skaper utfordringer for avløpshåndteringen og renseprosessen. Ekstremværet de siste månedene har nok en gang vist viktigheten av å ha vann- og avløpsystemer som kan ta unna voldsomme nedbørsmengder, men også å styre overvann utenom avløpsystemet i trygge vannveier på overflaten. Slikt ekstremvær vil det blir mer av fremover, og det er nødvendig å oppgradere eksisterende ledningsnett og gjennomføre andre overvannstiltak for å møte de fremtidige nedbørsmengdene. Det må tas mer hensyn til overvann og ekstremvær i samfunnsplanleggingen, og man må beholde flomdempende natur og overflater i arealplanene. Disse medlem-

mer peker på at lokale tiltak og grønne løsninger kan bidra til å både holde på vann og rense det.

Disse medlemmer er bekymret for det enorme og økende investeringsbehovet i vann- og avløpssektoren i kommunene. De neste 20 årene er investeringsbehovet estimert til en kostnad på 332 mrd. kroner ifølge Norsk Vanns rapport 259/2021. Det gir et behov for en årlig investering på 16,6 mrd. kroner. Dette vil kunne gi en stor økonomisk belastning på kommuner og innbyggere. Problemet er særlig stort i rurale strøk der det er store areal og få å dele regningen på.

Disse medlemmer viser til dyrtiden, den høye gjeldsgraden i husholdningene og at stadig flere familier sliter økonomisk. Ifølge Huseiernes bokostnadsindeks øker bokostnadene i år med hele 23 pst. i snitt. Vann- og avløpssystemet er kritisk, fellesfinansiert infrastruktur som er avgjørende for både helse og miljø, og som det er viktig at fellesskapet kontrollerer. Disse medlemmer mener det både på bakgrunn av situasjonen for folk og det store investeringsbehovet er nødvendig å vurdere statlige finansieringsordninger som kan hjelpe kommunene med å få fart på investeringer i vann- og avløpssystemet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en rentekompensasjonsordning for vann og avløp og komme tilbake til Stortinget med et forslag om dette i statsbudsjettet for 2025.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at EUs avløpsdirektiv er tilpasset situasjonen i Europa og ikke særnorske forhold med spredte bosettingsmønstre, robuste kystområder og kaldt klima. Ifølge Norsk Vann er direktivet tilpasset sentrale deler av Europa, der de har en mye tettere befolket geografi med små resipienter i elver, innsjøer og vesentlig mer sårbare kystområder. I Norge kan man derfor risikere tiltak med bygging og ombygging av kostbare renseanlegg for mindre utslipp som i ubetydelig grad påvirker vannkvaliteten, og som dermed ikke står i forhold til miljøgevinsten. Det er nødvendig med en aktiv stat som sikrer at krav som stilles, er tilpasset de norske forholdene og vannfaglige vurderinger.

Disse medlemmer viser til KS og Norsk Vann sitt varsko om kapasitetsutfordringer i vann- og avløpssektoren. Skal kapasitetsutfordringene løses, må det sattes på kompetanse og kapasitet både i den offentlige og private delen av bransjen. KS og Norsk Vann har etterspurt en nasjonal handlingsplan for å møte utfordringene på avløpsområdet, til det beste for miljø og innbyggere.

Disse medlemmer påpeker at klimaendringer og mer ekstremnedbør, kombinert med økt fortetting i byer og tettsteder, stadig hyppigere fører til store overvannsskader på bygninger og infrastruktur. Det er nødvendig å legge til rette for forebyggende tiltak og finansieringsmekanismer for å minimere skader. Forventet skadeomfang fra overvann gjør det nødvendig å utrede spørsmålet om ansvar for skader og å modernisere lov- og forskriftsreguleringen av vann- og avløpsgebyrene.

Disse medlemmer mener det er viktig å sikre rekruttering og utdanning av fagarbeidere, ingeniører og driftsoperatører innen vann- og avløpssektoren. Det er også behov for forskning og teknologiutvikling for å møte utfordringene i infrastrukturen.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen lage en nasjonal handlingsplan for å møte utfordringene i vann- og avløpssektoren. Målet er å få koordinert innsatsen til det beste for miljø og mennesker. Både ivaretagelse av vannkretsløpet og å unngå feilinvesteringer eller overinvesteringer er nødvendig.»

«Stortinget ber regjeringen sette av tilstrekkelige ressurser til å følge opp forslagene i NOU 2015:16, herunder utrede spørsmålet om ansvar for skader, og fremme nødvendige forslag for å modernisere lov- og forskriftsreguleringen av vann- og avløpsgebyrene.»

«Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige forslag for å sikre vannkompetanse i årene som kommer.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at nytt avløpsdirektiv blir tilpasset særnorske forhold.»

3.3 Dokument 8:183 S (2022–2023)

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til sine merknader om nasjonal handlingsplan og om avløpsdirektivet i innstillingens punkt 3.2 om Dokument 8:177 S (2022–2023).

Disse medlemmer viser videre til forslaget om å unngå uforholdsmessig høye utgifter i kommuner med stort areal og få innbyggere. Disse medlemmer viser til helseministerens svarbrev, som trekker fram økt satsing på kompetanse og mer interkommunalt samarbeid som en nøkkel for å holde kostnadene nede og møte kommunenes store utfordringer innenfor vann og avløp.

Disse medlemmer understreker imidlertid at en av hovedårsakene til høye kostnader knyttet til drift og utbedringer i vann- og avløpssektoren er anleggs-kostnader grunnet spredt bebyggelse og topografi.

Disse medlemmer viser videre til øvrige merknader fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet i denne innstillingen, som også i stor grad handler om å holde kostnadene nede i alle kommuner, da det er en rekke forhold som påvirker størrelsen på vann- og avløpsgebyrene, som for eksempel et avløpsdirektiv tilpasset norske forhold.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er viktig å få gjennomført tiltak slik at norske kommuner kan ha et robust vann- og avløpsnett. Dette er viktig for å sikre trygt drikkevann til landets befolkning. Disse medlemmer viser til at Riksrevisjonens nyeste undersøkelser viser at 30 pst. av det rensede drikkevannet i Norge lekker ut av rørene, og at dette tilsvarer et samlet årlig vannforbruk for 4,4 millioner innbyggere. Disse lekkasjene kan føre til forurensning som kan gå ut over liv og helse. Disse medlemmer viser til at det er et stort etterslep på dagens vann- og avløpsnett. Fra 2015 til 2021 ble kun 0,7 pst. av vannledningsnettet for kommunale vannverk fornyet per år.

Disse medlemmer er svært bekymret for det økende investeringsbehovet innenfor vann- og avløpssektoren. En opprustning av vann- og avløpsnettet vil føre til store investeringer som vil ramme befolkningen i form av økte kommunale gebyrer. Ifølge mulighetsstudien for vann- og avløpssektoren (2022) utført av Oslo Economics, COWI AS og Kinei AS på oppdrag fra Kommunal- og distriktsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Klima- og miljødepartementet er det anslått at investeringsbehovet i vann- og avløpssektoren er omtrent 16,6 mrd. kroner årlig frem til 2040. Medregnet kostnader til nitrogenfjerning estimerer mulighetsstudien for vann- og avløpssektoren at investeringsbehovet er omtrent 17,1 mrd. kroner årlig frem til 2040. Konsekvensene vil være at gebyrene mer enn dobles i 2040, hvor områder som Møre og Romsdal, Nordland og Troms og Finnmark vil måtte forvente den høyeste gebyrveksten. Ifølge Norsk Vann vil de årlige gebyrene per tilknyttet innbygger i gjennomsnitt øke fra ca. 3 500 kroner eks. mva. til ca. 7 500 kroner eks. mva. Gjennomsnittlig gebyr per abonnent er i dag på ca. 7 400 kroner eks. mva. og kan forventes å øke til ca. 15 000 kroner eks. mva.

Disse medlemmer viser til at EU har lagt frem et nytt forslag til revidert avløpsdirektiv. Dette vil ha store konsekvenser for norske kommuner og for befolkningen. Disse medlemmer viser til Norsk Vann sitt høringssvar:

«Avløpsdirektivet er et minimumsdirektiv, som det ikke kan dispenseres fra og som er tilpasset land i Europa som har enn annen befolkningstetthet, geografi og topografi enn i Norge. Norge kjennetegnes av at en stor del av befolkningen bor spredt og med utslipp til et kystvann med rikelig oksygen, der Atlanterhavet er nærmeste nabo. I gjeldene direktiv har Norge benyttet muligheten om å klassifisere havområder som mindre følsomt område. Dette er fjernet i forslaget til revidert direktiv, noe som vil påføre store kostnader for mange kystsamfunn, uten tilsvarende miljønytte.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er opptatt av at EUs avløpsdirektiv skal tilpasses de norske forholdene. Det vil være svært uheldig hvis EU skal overstyre Norge til å gjennomføre tiltak som ikke har noen effekter. Resultatet vil være at kommuner må gjøre store investeringer som skyves over på innbyggerne i form av økte kommunale gebyrer.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en finansieringsløsning for vann- og avløpssektoren og en modell for hvordan sektoren kan organiseres slik at det kan drives mer effektivt.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en modell for et spleiselag for investeringer i nitrogenrensing av avløpsvann i områder som blir pålagt nye rensekrav.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Representantforslag 177 S (2022–2023) om styrket satsing på vann og avløp. I forslaget fremmer representanter fra Sosialistisk Venstreparti to forslag som i stor grad er i tråd med forslagene fremmet i Representantforslag 183 S (2022–2023) om å ta nasjonalt ansvar for å demme opp for gebyrsjokk for innbyggerne som følge av EUs revidering av avløpsdirektivet og rehabilitering og utbygging i VA-sektoren. Dette medlem viser til forslaget om å utrede hvordan man kan unngå at innbyggerne i arealrike kommuner med lave befolkningstall får uforholdsmessig høye utgifter som følge av utbedringer i VA-sektoren. Dette medlem mener det er viktig å unngå uforholdsmessig høye utgifter for folk i dyrtiden. Dette medlem påpeker at det er svært viktig å unngå dette for alle innbyggere i alle kommuner, uavhengig av geografi og topografi. I Dokument 8:177 S (2022–2023) foreslår representanter fra Sosialistisk Venstreparti at regjeringen må lage en nasjonal handlingsplan for å møte utfordringene i vann- og avløpssektoren. Dette forslaget ivaretar intensjonen med forslaget fremmet av representanter fra Rødt, da Sosialistisk Venstreparti mener det er viktig å se hvor-

dan utfordringene i hele vann- og avløpssektoren for alle kommuner og kommunenes innbyggere kan løses.

Komiteens medlem fra Rødt viser til at de innkomne skriftlige innspillene til Dokument 8:139 S (2022–2023), Dokument 8:177 S (2022–2023) og Dokument 8:183 S (2022–2023) beviser at det er et stort engasjement for handlekraft og flere løsninger på vann- og avløpsproblematikken. Dette medlem registrerer at flere av høringsinstansene er av den oppfatning at det er behov for en nasjonal handlingsplan for vann og avløp, at det må gjøres tiltak for å holde gebyrene for innbyggerne nede, og at EUs nye rensekrav må tilpasses norske forhold.

Dette medlem viser til at Norsk Vann har estimert at norske kommuner må gjøre investeringer for over 330 mrd. kroner frem mot 2040 for å sikre rent vann og god håndtering av avløpsvann, og at selvkostprinsippet fører til at regningen vil bli sendt direkte til innbyggerne i form av økte kommunale avgifter.

Dette medlem viser til at de økte avgiftene gjør seg gjeldende i lommebøkene til folk allerede: 2/3 av kommunene melder om en økning i kommunale avgifter for innbyggerne på 10 pst. eller mer i innværende års budsjett.

Dette medlem viser til det skriftlige innspillet fra Huseierne, der det står følgende:

«Vanngebyrene har økt med 56 prosent i gjennomsnitt i perioden 2010–2022, ifølge Bokostnadsindeksen laget av analysemiljøet Samfunnsøkonomisk Analyse på oppdrag fra Huseierne. Avløpsgebyrene har økt med 52 prosent i samme periode. Til sammenligning har konsumprisindeksen steget med 33 prosent i denne perioden. Dette viser at vann- og avløpsgebyrene har økt mer enn prisene ellers i samfunnet og at de også har økt mer enn lønnsveksten i samfunnet i perioden. Husholdningene har fått en kraftig økning i vann- og avløpsgebyrene i 2023. Det viser tall som kommunene selv rapporterer til Statistisk Sentralbyrå gjennom KOSTRA. Tolga kommune i Innlandet hadde ifølge oversikten landets høyeste vann- og avløpsgebyrer på til sammen 35.104 kroner i året i 2023. Gebyrene i Tolga økte med 68 prosent sammenlignet med 2022. Etter flere medieoppslag valgte Tolga kommune å redusere vann- og avløpsgebyrene noe. Det er totalt 14 kommuner som har vann- og avløpsgebyrer på over 20.000 kroner til sammen i 2023.»

Videre skriver Huseierne:

«Investeringsbehovet i vann- og avløpssektoren vil medføre et gebyrnivå som kan bli vanskelig å håndtere for husholdninger med gjennomsnittsinntekter (...).»

Dette medlem er helt enig og derfor svært bekymret over at nødvendige oppgraderinger av vann- og avløpsnett og bedre rensing vil medføre gebyrsjokk for innbyggerne i landets kommuner. Dette medlem støtter selvkostprinsippet, men det bør være åpenbart

at staten på en eller annen måte må ta et mye større ansvar på vann- og avløpsområdet og ikke kun basere seg på at landets kommuner skal kunne løse den voksende problematikken uten hverken bedre incentiver eller økt handlingsrom. Dette medlem er redd taperne etter mangelfulle politiske grep blir landets innbyggere, hvorav mange allerede sliter med å få endene til å møtes, men likevel risikerer å måtte betale enda større gebyrer for noe så nødvendig som et fungerende vann- og avløpsnett.

Dette medlem er svært bekymret for at det som allerede er en stor belastning for husholdningene isolert sett, blir enda mer alvorlig i møte med prisøkningene i andre deler av samfunnet som folk opplever nå.

Dette medlem viser til revideringen av EUs avløpsdirektiv og at både KS og Norsk Vann har uttrykt bekymring for hvilke konsekvenser dette vil få for avgiftstrykket på innbyggerne i norske kommuner. Dette medlem deler også Norsk Vanns skepsis til direktivets innhold, blant annet til hvorvidt de absolutte minimumskravene til rensing er tilpasset norske forhold. Dette medlem viser til hvordan flere av høringsinnspillene understreker at man må vurdere hvordan man kan bruke handlingsrommet i EØS-avtalen for å tilpasse direktivets revisjon til norske realiteter. Rådet for Den europeiske union ble omsider i oktober enig om sine forslag til nytt avløpsdirektiv. Rådet ønsker at de nye, strengere utslipsreglene skal omfatte tettsteder med mer enn 1 250 innbyggere. Alle tettsteder større enn det må bygge felles renseanlegg innen 2035 i rådets forslag. Det blir både dyrt for kommuner og innbyggere, har en svært usikker miljøeffekt og stjeler ressurser fra langt viktigere tiltak. Dette medlem forventer at regjeringen forhindrer at slike krav innføres i Norge.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at det ikke innføres krav om renseanlegg for lokalsamfunn som har få innbyggere og god rensegrad allerede.»

«Stortinget ber regjeringen sikre at implementeringen av det reviderte avløpsdirektivet tilpasses norske forhold for å skåne norske innbyggere for unødige utgifter.»

Komiteens medlem fra Rødt har observert at det er mer kostbart å utføre rehabiliterende tiltak på VA-nettet og å bygge ut i arealrike kommuner – hvor det som oftest er færre innbyggere å fordele utgiftene på. Dette medlem registrerer at Norsk Vann i sitt skriftlige innspill skriver at «[i]nnføring av revidert avløpsdirektiv med nytt virkeområde (1000 pe) vil føre til at veldig mange mindre steder vil måtte bygge vesentlig mer avanserte avløpsrenseanlegg, noe som vil øke

kostandene ytterligere», og at det kan bli et krevende kostnadsbilde i rurale strøk.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man kan unngå at innbyggerne i arealrike kommuner med lave befolkningstall får uforholdsmessig høye utgifter som følge av utbedringer i VA-sektoren.»

4. Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Rødt:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utarbeide en objektiv nasjonal oversikt over vedlikeholds- og investeringsbehov i vann- og avløpssektoren.

Forslag fra Høyre og Fremskrittspartiet:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen starte arbeidet med å etablere en nasjonal benchmarking-modell for kommunalt vann og avløp, basert på en objektiv nasjonal oversikt.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sørge for harmonisering av de maksimale avskrivningstidene i kommunelovens regnskapsregler opp mot selvkostregelverkets, i vann- og avløpssektoren.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen utrede en rentekompensasjonsordning for vann og avløp, og komme tilbake til Stortinget med et forslag om dette i statsbudsjettet for 2025.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen sikre at nytt avløpsdirektiv blir tilpasset særnorske forhold.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Rødt:

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen legge frem en modell for et spleiselag for investeringer i nitrogenrensing av avløpsvann i områder som blir pålagt nye rensekrav.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen sikre at det ikke innføres krav om renseanlegg for lokalsamfunn som har få innbyggere og god rensegrad allerede.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen sikre at implementeringen av det reviderte avløpsdirektivet tilpasses norske forhold for å skåne norske innbyggere for unødige utgifter.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:**Forslag 9**

Stortinget ber regjeringen sørge for at alle norske kommuner skal være tilknyttet en kunnskapsdelingsportal for kommunalt vann og avløp innen 2026.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen sørge for at det åpnes for felles gebyrsatser på selvkostområdet på tvers av kommunegrenser der det er inngått forpliktende interkommunale samarbeid i vann- og avløpssektoren.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen lage en nasjonal handlingsplan for å møte utfordringene i vann- og avløpssektoren. Målet er å få koordinert innsatsen til det beste for miljø og mennesker. Både ivaretagelse av vannkretsløpet og å unngå feilinvesteringer eller overinvesteringer er nødvendig.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen sette av tilstrekkelige ressurser til å følge opp forslagene i NOU 2015:16, herunder utrede spørsmålet om ansvar for skader, og fremme nødvendige forslag for å modernisere lov- og forskriftsreguleringen av vann- og avløpsgebyrene.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige forslag for å sikre vannkompetanse i årene som kommer.

Forslag fra Fremskrittspartiet:**Forslag 14**

Stortinget ber regjeringen legge frem en finansieringsløsning for vann- og avløpssektoren og en modell for hvordan sektoren kan organiseres slik at det kan drives mer effektivt.

Forslag fra Rødt:**Forslag 15**

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man kan unngå at innbyggerne i arealrike kommuner med lave befolkningstall får uforholdsmessig høye utgifter som følge av utbedringer i VA-sektoren.

5. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, mens tilråding II og III fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Senterpartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Dokument 8:139 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad, Hans Andreas Limi, Bård Hoksrud, Morten Wold, Bengt Rune Strifeldt og Frank Edvard Sve om å etablere en benchmarking-modell for vann- og avløpssektoren – vedtas ikke.

II

Dokument 8:177 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grete Wold, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski og Birgit Oline Kjerstad om styrket satsing på vann og avløp – vedtas ikke.

III

Dokument 8:183 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sofie Marhaug og Tobias Drevland Lund om å ta nasjonalt ansvar for å demme opp for gebyrsjokk for innbyggerne som følge av EUs revidering av avløpsdirektivet og rehabilitering og utbygging i VA-sektoren – vedtas ikke.

Oslo, i kommunal- og forvaltningskomiteen, den 26. oktober 2023

Lene Vågslid

leder

Anne Kristine Linnestad

ordfører

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Statsråden

Kommunal- og forvaltningskomitéen

Deres ref

Vår ref

Dato

23/1006-

6. mars 2023

Svar til Stortinget vedr. representantforslag 8:139 S (2022-2023) om å etablere en benchmarking-modell for vann- og avløpssektoren

Jeg viser til brev fra Stortinget av 27. februar 2023 angående Kommunal- og forvaltningskomiteens behandling av Dokument 8:139 S (2022–2023) - representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad, Hans Andreas Limi, Bård Hoksrud, Morten Wold, Bengt Rune Strifeldt og Frank Edvard Sve om å etablere en benchmarking-modell for vann- og avløpssektoren. Spørsmålet angår flere statsråders ansvarsområde. Vurderingene av forslaget er derfor gjort i samråd med kommunal- og distriktsministeren og klima- og miljøministeren.

Hovedutfordringene innen drikkevannsområdet er dårlig ledningsnett og høy lekkasjegrad. Det har vært kjent lenge. Situasjonen er tilsvarende for avløpsområdet. Årsakene til disse og andre utfordringer som representantene viser til, er sammensatt. Jeg tok derfor allerede vinteren 2022 initiativ til å få opprettet et interdepartementalt samarbeidsforum for vann og avløp. I tillegg til Helse- og omsorgsdepartementet, inngår Justis- og beredskapsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet og Olje- og energidepartementet. Samtidig med opprettelsen av det nevnte samarbeidsforumet, tok jeg initiativ til at de nasjonale målene for vann og helse som ble fastsatt i 2014 nå skal revideres. Det skal også utarbeides en tverrsektoriell gjennomføringsplan. Dette arbeidet pågår med sikte på ferdigstilling våren 2023.

Som vist til i representantforslaget, fikk Helse- og omsorgsdepartementet sammen med Kommunal- og distriktsdepartementet og Klima- og miljødepartementet utarbeidet en mulighetsstudie for vann- og avløpssektoren som ble levert i januar 2022. Denne mulighetsstudien inngår som et av grunnlagsdokumentene til arbeidet med revisjonen av de nasjonale målene for vann og helse og den tverrsektorielle gjennomføringsplanen.

Bedre rapporteringssystemer – særlig innen drikkevannsområdet – og et benchmarkings-system for kommunale vann- og avløpsenheter er foreslått som mulige tiltak i studien. Benchmarking er følgelig til vurdering.

Når arbeidet med revisjon av de nasjonale målene for vann og helse og en tverrsektoriell gjennomføringsplan er ferdigstilt, vil det bli fulgt opp med informasjonsarbeid og eventuelle regelverksendringer. Jeg er opptatt av å ha god dialog med kommunene i dette arbeidet siden det er kommunene som i hovedsak eier og driver vann- og avløpsanleggene. Målet er at vi i samforståelse med kommunene iverksetter hensiktsmessige tiltak som vil føre til tryggere vannforsyning og bedre avløpshåndtering på en kostnadseffektiv måte.

Med hilsen

Ingvild Kjerkol

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Statsråden

Kommunal- og forvaltningskomiteen

Deres ref

Vår ref

Dato

23/1505-

19. april 2023

Svar til Stortinget vedrørende representantforslag 8:177 S (2022-2023) om styrket satsing på vann og avløp

Jeg viser til brev av 28. mars 2023 fra Stortingets kommunal- og forvaltningskomité der det bes om vurdering av representantforslag 8:177 S (2022-2023) fra stortingsrepresentantene Grete Wold, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski og Birgit Oline Kjerstad om styrket satsing på vann og avløp. Spørsmålet angår flere statsråders ansvarsområder. Vurderingene av forslaget er derfor gjort i samråd med klima- og miljøministeren og forsknings- og høyere utdanningsministeren.

Som representantene selv peker på, er dårlig ledningsnett og høy lekkasjegrad hovedutfordringen innen drikkevannsområdet. Situasjonen er tilsvarende for avløpsområdet. Klimaendringene forverrer situasjonen både innen vann- og avløpsområdet. Årsakene til disse og andre utfordringer som representantene viser til, er sammensatt og det er viktig at vi ser vann- og avløpsområdet i sammenheng. Som omtalt i Meld. St. 15 (2022-2023) *Folkehelsemeldinga*, tok jeg allerede vinteren 2022 initiativ til å få opprettet et interdepartementalt samarbeidsforum for vann og avløp. I tillegg til Helse- og omsorgsdepartementet deltar Justis- og beredskapsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet og Olje- og energidepartementet i samarbeidsforumet. Samtidig med opprettelsen av dette forumet, tok jeg initiativ til at de nasjonale målene for vann og helse som ble fastsatt i 2014, nå skal revideres. Det skal også utarbeides en tverrsektoriell gjennomføringsplan.

Helse- og omsorgsdepartementet fikk sammen med Kommunal- og distriktsdepartementet og Klima- og miljødepartementet utarbeidet en mulighetsstudie for vann- og avløpssektoren med en samfunnsøkonomisk analyse som ble levert i januar 2022. Denne mulighetsstudien inngår som et av grunnlagsdokumentene til arbeidet med revisjonen av de nasjonale målene

for vann og helse og den tverrsektorielle gjennomføringsplanen. Riksrevisjonens rapport om myndighetenes arbeid med trygt drikkevann inngår også som grunnlag for arbeidet. Arbeidet med å utarbeide nye nasjonale mål for vann og helse med en tverrsektoriell gjennomføringsplan pågår for fullt og planlegges ferdigstilt i 2023.

Kommentarer til de enkelte punktene i forslaget:

1. Om å lage en nasjonal handlingsplan for å møte utfordringene i vann- og avløpssektoren

Jeg er enig med representantene at det er behov for et stort løft innen vann og avløp. Kommunene må foreta store investeringer i tiden som kommer for å ta igjen etterslepet innen vann- og avløpsområdet, samt for å imøtekomme nye og strengere krav slik som i forslaget til revidert avløpsdirektiv. Tilstanden i Oslofjorden er et eksempel på hvor alvorlige konsekvenser for dårlig avløpsrensing kan få. Regjeringen skal bidra med god veiledning og oppfølging av kommunene, samt legge til rette for at kommunene gjør smarte og gode investeringer. Derfor har regjeringen i statsbudsjettet for 2023 bevilget 12,5 millioner kroner til tiltak for å redusere utslipp fra avløp til Oslofjorden. Det skal blant annet ses nærmere på insentiver og virkemidler med sikte på økt interkommunalt samarbeid. Økt samarbeid vil være en nøkkel for å imøtekomme de store utfordringene kommunene står overfor innenfor vann og avløp.

Som jeg også har omtalt over, tok jeg initiativ til at de nasjonale målene for vann og helse nå blir revidert og at det blir utarbeidet en tverrsektoriell gjennomføringsplan for å følge opp målene. Dette vil være et viktig bidrag for å møte utfordringene i vann- og avløpssektoren.

2. Om å sikre at nytt avløpsdirektiv blir tilpasset særnorske forhold

Europakommisjonen la i oktober 2022 frem forslag til revidert avløpsdirektiv. Formålet med forslaget er å modernisere dagens avløpsdirektiv fra 1991 og begrense negativ miljøpåvirkning fra avløp. Norge har et stort etterslep i avløpssektoren. Ledningsnettene er gammelt og dårlig, og mange avløpsrenseanlegg må oppgraderes for å overholde dagens krav. Det er derfor helt nødvendig med økt innsats innen avløpsområdet, også uten strengere krav fra EU. Forslaget til revidert avløpsdirektiv er ambisiøst og kravene til rensing foreslås skjerpet. Strengere rensekra og bedre rensing er bra for helse og miljø.

Jeg er imidlertid enig med representantene i at norske forhold, slik som spredt bebyggelse og spesiell topografi, ikke er reflektert godt nok i forslaget til revidert direktiv. Derfor har Klima- og miljødepartementet i sitt innspill til Europakommisjonen i mars 2023 foreslått at de minste avløpsrenseanleggene bør reguleres nasjonalt, og ikke omfattes av rensekraene i direktivet.

Norge har i tillegg vært aktiv i prosessene i EU helt siden Europakommisjonen startet sin evaluering av direktivet i 2017 og har fremhevet særnorske forhold. Klima- og miljødepartementet vil følge den videre politiske behandlingen av forslaget i EU tett, og fortsette å gjøre norske interesser kjent.

3. Om å sette av tilstrekkelige ressurser til å følge opp forslagene i NOU 2015:16, herunder utrede spørsmålet om ansvar for skader, og fremme nødvendige forslag for å modernisere lov- og forskriftsreguleringen av vann- og avløpsgebyrene

God overvannshåndtering er viktig for at samfunnet skal være tilpasset et endret klima. I NOU 2015:16 *Overvann i byer og tettsteder – som problem og ressurs*, kom overvannsutvalget med forslag til hvordan kommunene og andre aktører kan få tilfredsstillende og tydelige rammebetingelser for håndtering av overvann i tettbebyggelser, både i dagens klima og etter forventede klimaendringer. Overvannsutvalget foreslo omfattende lov- og forskriftsendringer knyttet til plan- og bygningsloven, vass- og avløpsanleggslova og forurensningsloven. Endringer i plan- og bygningsloven om håndtering av overvann i byggesaker ble fremmet av Kommunal- og distriktsdepartementet i 2022 og trer i kraft 1. januar 2024. Klima- og miljødepartementet ga Miljødirektoratet i oppdrag å utrede overvannsutvalgets forslag til endring i forurensningsloven og vass- og avløpsanleggslova. Miljødirektoratet leverte sin utredning i 2019 og i 2020 ble forslag til endringer i forurensningsloven og vass- og avløpsanleggslova sendt på høring. Det er foreslått endringer i forurensningsloven bl.a. for å tydeliggjøre kommunens adgang til å kreve frakobling av overvann som går til avløpsanlegg, og til at eier av eiendom kan pålegges gjennomføring av tiltak for å håndtere overvannet på eiendommen eller lede overvannet til et annet avløpsanlegg. Videre er det foreslått nye regler i vass- og avløpsanleggslova for å tydeligere regulere forholdet mellom abonnent og kommunen som eier av vann- og avløpsanlegg. Dette er viktige tiltak for å sikre god overvannshåndtering i kommunene. Lovforslagene ligger til behandling i Klima- og miljødepartementet.

Regjeringen skal legge frem en ny stortingsmelding om klimatilpasning. Å sikre god overvannshåndtering er en av de sentrale temaene i meldingen.

4. Om å fremme nødvendige forslag for å sikre vannkompetanse i årene som kommer

Som representantene selv peker på, har Stortinget allerede bevilget midler til etableringen av Nasjonalt senter for vanninfrastruktur i tilknytning til Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) på Ås. En forutsetning for finansiering var at også andre aktører, slik som kommuner og private aktører, skulle bidra. I Meld. St. 5 (2022-2023) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032*, som regjeringen la frem i oktober 2022, er kompetanseutfordringene innen vann- og avløpsområdet omtalt i kapittel 3.5 om samfunnssikkerhet og beredskap. Det understekes at for at kommunene skal kunne sikre rent og trygt vann til hele Norges befolkning, må det utdannes og ansettes nok fagarbeidere og ingeniører/sivilingeniører innenfor vann, avløp og miljø. Det understrekes videre at det er viktig å utvikle og ta i bruk ny teknologi i kommunene for å sikre effektive, kostnadseffektive og bærekraftige løsninger innen vann- og avløpsområdet. Det fremgår derfor at regjeringen vil legge til rette for å utdanne flere ingeniører og sivilingeniører og kandidater med tverrfaglig samfunnssikkerhetskompetanse, utvikle modeller og analyseverktøy, samt styrke kompetansen og forståelsen knyttet til vannets syklus, forsyningssikkerhet for energi og forebygging av tørkeskader og flom- og skredskader. Regjeringen forventer at universiteter

og høyskoler, helseforetak og forskningsinstitutter som mottar statlige grunn- eller basisbevilgninger, følger opp den tematiske prioriteringen av samfunnssikkerhet og beredskap, samt bidrar til å dekke kunnskaps- og kompetansebehovene omtalt under prioriteringen ut fra sine forutsetninger og sitt ansvar. Eventuelle økte bevilgninger til formålet må regjeringen komme tilbake til i forbindelse med de årlige statsbudsjettene.

Med hilsen

Ingvild Kjerkol

**DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT**

Statsråden

Kommunal- og forvaltningskomiteen

Deres ref
2023/1576

Vår ref
23/1565-

Dato
19. april 2023

Svar til Stortinget vedrørende representantforslag 8:183 S (2022-2023) om vann og avløp

Jeg viser til brev av 31. mars 2023 fra Stortingets kommunal- og forvaltningskomité der det bes om vurdering av representantforslag 8:183 S (2022-2023) fra stortingsrepresentantene Sofie Marhaug og Tobias Drevland Lund om økte gebyrer grunnet nye regelverkskrav og behov for rehabilitering og utbygging innen vann- og avløpssektoren. Spørsmålet angår flere statsråders ansvarsområder. Vurderingene av forslaget er derfor gjort i samråd med klima- og miljøministeren.

Som representantene selv peker på, er dårlig ledningsnett og høy lekkasjegrad en stor utfordring både innen drikkevanns- og avløpsområdet. Klimaendringene forverrer denne situasjonen. Årsakene til disse og andre utfordringer som representantene viser til, er sammensatt og det er viktig at vi ser vann- og avløpsområdet i sammenheng. Som omtalt i Meld. St. 15 (2022-2023) *Folkehelsemeldinga*, tok jeg allerede vinteren 2022 initiativ til å få opprettet et interdepartementalt samarbeidsforum for vann og avløp. I tillegg til Helse- og omsorgsdepartementet deltar Justis- og beredskapsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet og Olje- og energidepartementet i samarbeidsforumet. Samtidig med opprettelsen av dette forumet, tok jeg initiativ til at de nasjonale målene for vann og helse som ble fastsatt i 2014, nå skal revideres. Det skal også utarbeides en tverrsektoriell gjennomføringsplan.

Helse- og omsorgsdepartementet fikk sammen med Kommunal- og distriktsdepartementet og Klima- og miljødepartementet utarbeidet en mulighetsstudie for vann- og avløpssektoren med en samfunnsøkonomisk analyse som ble levert i januar 2022. Denne mulighetsstudien inngår som et av grunnlagsdokumentene til arbeidet med revisjonen av de nasjonale målene for vann og helse og den tverrsektorielle gjennomføringsplanen. Riksrevisjonenes rapport om

myndighetenes arbeid med trygt drikkevann inngår også som grunnlag for arbeidet. Arbeidet med å utarbeide nye nasjonale mål for vann og helse med en tverrsektoriell gjennomføringsplan pågår for fullt og planlegges ferdigstilt i 2023.

Kommentarer til de enkelte punktene i forslaget:

1. Om å lage en nasjonal handlingsplan for vann og avløp

Jeg er enig med representantene i at kommunene må foreta store investeringer i tiden som kommer for å ta igjen etterslepet innen vann og avløp, samt for å imøtekomme nye og strengere krav slik som i forslaget til revidert avløpsdirektiv. Tilstanden i Oslofjorden er et eksempel på hvor alvorlige konsekvenser for dårlig avløpsrensing kan få. Regjeringen skal bidra med god veiledning og oppfølging av kommunene, samt legge til rette for at kommunene gjør smarte og gode investeringer. Derfor har regjeringen i statsbudsjettet for 2023 bevilget 12,5 millioner kroner til tiltak for å redusere utslipp fra avløp til Oslofjorden. Det skal det blant annet ses nærmere på insentiver og virkemidler med sikte på økt interkommunalt samarbeid.

Som representantene viser til, finansieres vann- og avløpstjenester etter selvkostprinsippet. Det innebærer at investerings-, drifts- og vedlikeholdskostnader betales av abonnentene. Økt behov for rehabilitering av dårlig ledningsnett eller forsterkede krav til vann- og avløpsrensing vil følgelig medføre økte gebyrer. På samme måten vil også økte driftskostnader grunnet økte priser på energi og nødvendige kjemikalier, slik vi har sett det siste året, måtte dekkes gjennom økte gebyrer. Mer enn noen gang er det derfor viktig å utvikle og ta i bruk ny teknologi i kommunene for å sikre effektive, kostnadseffektive og bærekraftige løsninger innen vann- og avløpsområdet. For å støtte kommunene i dette arbeidet, har jeg videreført [Program for teknologiutvikling i vannbransjen](#) som en tilskuddsordning til kommuner. Dette for å fremme teknologiutvikling og stimulere til utprøving og testing av ny teknologi.

Som jeg også har omtalt over, tok jeg initiativ til at de nasjonale målene for vann og helse nå blir revidert og at det blir utarbeidet en tverrsektoriell gjennomføringsplan for å følge opp målene. Dette vil være et viktig bidrag for å møte utfordringene i vann- og avløpssektoren.

2. Om å sikre at implementeringen av det reviderte avløpsdirektivet tilpasses norske forhold for å skåne norske innbyggere for unødige utgifter

Europakommisjonen la i oktober 2022 frem forslag til revidert avløpsdirektiv. Formålet med forslaget er å modernisere dagens avløpsdirektiv fra 1991 og begrense negativ miljøpåvirkning fra avløp. Forslaget til revidert avløpsdirektiv er ambisiøst og kravene til rensing foreslås skjerpet. Strengere renskrav og bedre rensing er bra for helse og miljø

Norge har et stort etterslep i avløpssektoren. Ledningsnettet er gammelt og dårlig, og mange avløpsrenseanlegg må oppgraderes for å overholde dagens krav. Det er derfor helt nødvendig med økt innsats og store investeringer innen avløpsområdet, også uten strengere krav fra EU. Kommunene kan dekke sine kostnader til bygging, drift og vedlikehold av sine

avløpsanlegg gjennom avløpsgebyret. Dette er i tråd med prinsippet om at forurensere skal betale.

Jeg er imidlertid enig med representantene i at norske forhold, slik som spredt bebyggelse og spesiell topografi, ikke er reflektert godt nok i forslaget til revidert direktiv. Regjeringen er også opptatt av at kostnadene ikke skal bli høyere enn nødvendig. Derfor har Klima- og miljødepartementet i sitt innspill til Europakommisjonen i mars 2023 foreslått at de minste avløpsrenseanleggene bør reguleres nasjonalt, og ikke omfattes av renskravene i direktivet. Norge har i tillegg vært aktiv i prosessene i EU helt siden Europakommisjonen startet sin evaluering av direktivet i 2017, og har fremhevet særnorske forhold. Klima- og miljødepartementet vil følge den videre politiske behandlingen av forslaget i EU tett, og fortsette å gjøre norske interesser kjent.

3. Om å utrede hvordan man kan unngå at innbyggerne i arealrike kommuner med lave befolkningstall får uforholdsmessig høye utgifter som følge av utbedringer i VA-sektoren

Areal, befolkningstetthet og befolkningstetthet har betydning for vann- og avløpsgebyrene i kommunene, men det er også en rekke andre forhold som påvirker gebyrene. Eksempelvis har drikkevannskildenes kvalitet betydning for hvilke behandlingsprosesser som er nødvendig. Det har også betydning i hvilken grad ledningsnettene for vann og avløp har vært vedlikeholdt og hvilke utbyggingsplaner kommunen har. På avløpssiden har det, uavhengig av om det kommer strengere renskrav, betydning om kommunene har oppgradert sine avløpsrenseanlegg når det har vært nødvendig eller om de allerede står overfor et stort etterslep for å overholde dagens krav.

Nødvendig kompetanse er avgjørende for å løse de store og viktige oppgavene kommunene har innen vann og avløp. Både den tidligere omtalte mulighetsstudien og Riksrevisjonen omtaler utfordringene kommunene har for å rekruttere og beholde kompetent personell innen vann- og avløpssektoren. Utfordringen er ifølge mulighetsstudien særlig stor i små kommuner. Begge rapporter peker på at det i liten grad er interkommunalt samarbeid innen vann- og avløpsområdet. Samarbeid kan bidra til billigere og bedre løsninger, som igjen bidrar til å holde gebyrene lavere. Som jeg har nevnt under punkt 1, skal det ses nærmere på insentiver og virkemidler for økt interkommunalt samarbeid rundt Oslofjorden. Økt samarbeid vil være en nøkkel for å imøtekomme de store utfordringene kommunene står overfor innenfor vann og avløp.

Med hilsen

Ingvild Kjerkol

